

Pestprotocol 2026 - 2029

Kindercampus
De Piloot
SBO De Kring

Pesten

Pesten is geen spelletje
Pesten is niet fijn
Bedenk eens hoe jij het zou vinden
Om gepest te zijn

Iedereen is anders
Echt, niemand is gelijk
Maar door al die verschillen
Zijn wij mensen toch wel rijk

De een is goed in dit
Een ander is goed in dat
Voeg dit en dat eens samen
Ja, dan krijg je echt wat

Met pesten bereik je niets
Je doet een ander alleen maar pijn
Stel je toch eens voor
Hoe een wereld zonder pesten zou zijn!!!

Inhoud

Voorblad	1
Gedicht	2
Inhoudsopgave	3
Inleiding	4
Begripsomschrijvingen	5
De Kanjermethode	6
De aanpak van pestgedrag	7
Te verwachten problemen bij de aanpak van pesten	10
Uitgangspunten bij ons pestprotocol	11
Protocollaire maatregelen	12
De concrete pedagogische invulling als handvat van het pestprotocol	13

Inleiding

Waarom een pestprotocol?

Onze school biedt kinderen een pedagogisch klimaat, waarin zij zich harmonieus, op een prettige en positieve wijze ontwikkelen. De leerkrachten bevorderen deze ontwikkeling door het scheppen van veiligheid en een prettige werksfeer in de klas en op het schoolplein. In veruit de meeste gevallen lukt dit op een vanzelfsprekende manier. Maar soms zijn duidelijke afspraken hierover noodzakelijk. Een van die duidelijke afspraken is dat kinderen elkaar met respect behandelen. Dat zo'n afspraak niet vanzelfsprekend is, geeft aan dat kinderen dit moeten leren. Daar moeten wij als leerkrachten dus tijd in steken. Door middel van de inzet van de Kanjermethode gaan we in op allerlei onderwerpen die te maken hebben de sociale en emotionele ontwikkeling van de kinderen. Hierin wordt ook het onderwerp pesten meegenomen.

Het kan voorkomen dat een kind sociaal buiten de groep valt. Hij/zij wordt genegeerd of gepest. Deze leerling voelt zich onveilig op school. Voor onze school is dat een onacceptabele en ongewenste situatie. Met dit protocol leggen wij vast hoe we daar mee omgaan. Dat biedt alle betrokkenen duidelijkheid.

Begripsomschrijvingen

Plagen en pesten, wat is daar het verschil tussen?

Iemand op het schoolplein een duw geven kan plagend bedoeld zijn, maar het kan net zo goed gaan om echt pestgedrag. We spreken over plagen wanneer kinderen min of meer aan elkaar gewaagd zijn en het vertoonde gedrag uitnodigt tot een spelletje. De bedoelingen zijn goed. Het is leuk, uitdagend en niet vervelend. Op die manier leren kinderen spelenderwijs met allerlei conflicten om te gaan.

Pesten

Pesten daarentegen is bedreigend en gebeurt herhaaldelijk. De veiligheid wordt aangetast. Het gaat om macht, eer en de status in de groep. Een kind wordt gepest wanneer het herhaaldelijk last heeft van negatieve acties van een ander (fysiek, verbaal of psychologisch, direct of via internet of mobiel) die op hem of haar zijn gericht, en waarbij de macht ongelijk is verdeeld. Plagen gebeurt meestal voor de neus van de leerkracht en/of ouder. Pesten gebeurt veelal achter de rug van degene die kan ingrijpen. Daarom is het moeilijk voor leerkrachten om pesten aan te pakken. Het is niet altijd duidelijk of er iets aan de hand is en wat dan precies. Leerkrachten moeten daarom goed samenwerken met ouders en het vertrouwen van kinderen hebben om boven water te krijgen wat er speelt. Op onze school maken we bovendien gebruik van vragenlijsten van de Kanjermethode die ingevuld worden door kinderen zelf. Daarin kunnen kinderen aangeven wat zich afspeelt en hoe zij zich voelen op school.

We gebruiken in school regelmatig de oefening motor en benzine. Dit is een Kanjeroefening met als doel dat kinderen leren voor zichzelf te kiezen. Iemand speelt de motor, die kan alleen rijden als hij benzine krijgt. Op het moment dat de benzine op is en hij krijgt geen nieuwe dan stopt de motor. De kinderen worden zich door deze oefening bewust welke rol ze kunnen kiezen. Als iemand op een bepaalde manier aandacht vraagt (motor) en zij gaan er om lachen (benzine geven) dan blijft de motor rijden. Wanneer zij er voor kiezen dit gedrag te negeren komt de motor zonder benzine te zitten en houdt hij op met dit gedrag. Er zal herhaaldelijk in dit protocol op terug gekomen worden.

De Kanjermethode

Door de inzet van de Kanjermethode op onze school, zetten we in op het versterken van het onderling vertrouwen en besef dat het goed is om elkaar te helpen. Deze methode gaat uit van bepaalde afspraken die binnen de hele school gelden:

- We vertrouwen elkaar
- We helpen elkaar
- We werken samen
- We hebben plezier
- We doen mee

Wanneer er sprake is van pesten in de groep/in de school zijn er verschillende betrokkenen. De Kanjertraining biedt door middel van petten inzicht in die verschillende rollen. Dit gaat door middel van petten die staan voor het gedrag dat de kinderen vertonen. Door het werken met deze petten worden de kinderen zich bewust van hun eigen gedrag. Ook zien ze in dat ze voor bepaald gedrag kunnen kiezen.

- Witte pet / Tijger
 - De tijger is een kanjer. Hij/zij is tevreden met zichzelf, komt voor zichzelf en voor anderen op. Hij/zij weet ook wanneer het tijd is om weg te lopen.
- Rode pet / Aap
 - Hij/zij neemt niemand serieus ook zichzelf niet. Hij/zij lacht overal om. Het is een meeloper en versterkt hierdoor het gedrag van de pestvogel.
- Gele pet / Konijn
 - Hij/zij heeft een negatief zelfbeeld en komt niet voor zichzelf of voor anderen op. Hij/zij loopt liever weg.
- Blauwe pet / Pestvogel
 - Hij/zij vindt zichzelf geweldig en vindt anderen minder waard dan zichzelf. Hij/zij laat dit ook aan anderen voelen. Hij/zij bepaalt zelf wat hij doet en pest andere kinderen.

Het doel bij de Kanjertraining is dat we willen bereiken dat kinderen zich gedragen als een tijger/witte pet. Elk met hun eigen karakter als basis.

Het is van belang in de school een klimaat te creëren waarin iedereen zich veilig voelt. De kinderen hoeven zich niet onveilig te voelen door het gedrag van een ander, en de ander hoeft zich niet onveilig te voelen door jouw gedrag.

Dit is belangrijk voor iedereen die betrokken is bij de school:

- Klasgenoten en andere leerlingen op school.
- Leerkrachten, directie, de ouders van de kinderen.

Door met elkaar de Kanjertaal te gebruiken en tijdens de Kanjerlessen in te zetten op de afspraken die we schoolbreed hebben, zorgen we ervoor dat iedereen zich veilig voelt in de school.

De aanpak van pestgedrag

Wanneer er ondanks de inzet van bovenstaande toch pestgedrag is in de groep/school zetten we het volgende in:

De school kiest ervoor om kinderen te koppelen aan een buddy of maatje. De buddy is de steunpilaar voor het gepeste kind. De buddy van het kind dat gepest wordt kan helpen door bijvoorbeeld: "Laat ze kletsen, laat je niet op de kast jagen. Kom we gaan iets anders doen!"

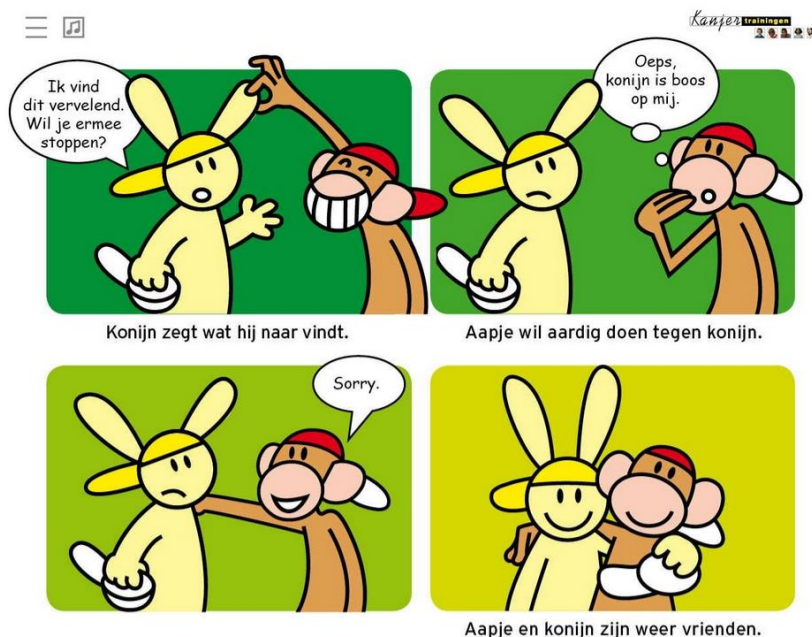
Het is belangrijk dat degene die pest eveneens een buddy heeft waar hij of zij vertrouwen in heeft. De buddy van het kind dat pest kan helpen door bijvoorbeeld: "Je moet hiermee nu stoppen. Kom, we gaan verderop spelen! Laat deze jongen/dit meisje met rust." Daarom moet de buddy een klasgenoot zijn die wordt vertrouwd door degene die pest.

De buddy is niet meer dan een maatje die helpt om de ander de goede keuze te laten maken. Het is niet de bedoeling dat de buddy's verantwoordelijk gemaakt worden voor het gedrag van de ander. De leerkracht speelt hierin een belangrijke rol. Hij/zij moet door gesprekken met de kinderen onderling duidelijk maken dat pesterijen niet bij de groepsnorm horen.

Betrokkenheid van ouders.

Het is van belang dat ouders bij de aanpak van pesten worden betrokken.

Hieronder een overzicht van de aanpak zoals dat aan kleuters wordt uitgelegd en door de hele school wordt uitgevoerd.

Vuistregel 1. Jouw klasgenoot bedoelt het goed, maar het gaat weleens mis. Zeg er op een nette manier iets van. Zo help je jouw klasgenoot. En als jijzelf iets doet wat niet in orde is, maak het dan weer goed en leer ervan. Ieder mens maakt fouten.

Een echte vriend probeert je te stoppen als je rare dingen doet.

Vuistregel 2. Geef geen benzine aan vervelend gedrag. Als jouw vriend (of vriendin) vervelend doet, dan doe je niet mee. Je trekt bijvoorbeeld jouw vriend uit een ruzie weg. Of je zegt: “Nu moet je stoppen met roddelen. Met dit geklets los je niets op.”

Vuistregel 3. Blijft jouw klasgenoot vervelend doen, dan stap je naar jouw maatje. Je laat jouw klasgenoot kletsen. Jouw maatje helpt je rustig te blijven. En zegt bijvoorbeeld: “Kom we gaan iets anders doen.” Of: “Laat je niet op de kast jagen. Laat ze gaan!”

Jouw maatje moet wel te vertrouwen zijn. Jouw maatje probeert ervoor te zorgen dat jij het zelf niet erger maakt, of dat je domme dingen gaat doen.

Blijft het door gaan? Dan grijpen de leerkrachten in. Tegenspraak wordt op dat moment niet op prijs gesteld. We leven weliswaar in een vrij land, maar soms moeten er grenzen van fatsoen worden gesteld door de leerkrachten. In de meeste gevallen is het dan weer goed, zoals hieronder weergegeven.

Nu is het goed.
Ze vertrouwen elkaar en helpen elkaar.

Omdat emoties hoog kunnen oplopen bij ouders, is het nodig dat er een algemene vuistregel wordt gehanteerd waar elke ouder zich aan moet houden, hoe moeilijk dat ook is.

Namelijk: spreek met respect over andermans kind en opvoeding en beheers uw emoties. Doet u dat niet of wenst u dat niet te doen, dan kan het zijn dat u zelf een bron bent van sociale stress op school.

Te verwachten problemen bij de aanpak van pesten

Bij het gepeste kind:

Een gepest kind schaamt zich voor zijn situatie om verschillende redenen. Daardoor doen veel gepeste kinderen er het zwijgen toe en vereenzamen. Daarom maakt onze school gebruik van gedragsvragenlijsten die worden ingevuld door de kinderen. Met behulp van deze vragenlijsten krijgen leerkrachten inzicht in de sociale verhoudingen (sociogram); hoe uw kind zichzelf ziet (kindvragenlijst); en hoe de veiligheidsbeleving is van uw kind op school (veiligheidslijst). Op die manier komt boven water welke kinderen sociaal klem zitten. In samenspraak met de betreffende ouder wordt dan gezocht naar oplossingen.

Bij degene die pest:

Kinderen die pesten voelen zich snel bedreigd, en proberen ten koste van alles te voorkomen dat hij/zij zelf gepest wordt. De meeste kinderen die pesten hebben echter baat bij een duidelijk aanpak vanuit de school en reageren daar goed op. Er is immers ook aandacht voor hun onvermogen om op een sociaal aanvaardbare manier met klasgenoten om te gaan. Ook deze kinderen worden gesignaleerd door de gedragsvragenlijsten die door de school worden gebruikt. In samenspraak met ouders wordt dan naar oplossingen gezocht.

In de directe kind-omgeving:

Daarnaast is het goed te weten dat er altijd kinderen zijn die zich schuldig voelen, omdat ze niet op kunnen komen voor het slachtoffer door actief te helpen of bij een volwassene om te hulp vragen. Ook zijn er altijd kinderen die helemaal niet in de gaten hebben dat er in hun omgeving gepest wordt. Ze zien wel het een en ander gebeuren, maar kunnen de gebeurtenissen niet herkennen als pestgedrag, waar gepeste kinderen erg veel last van ondervinden.

Bij de ouders:

Ouders beschikken niet altijd over de juiste informatie en ook het zich op beperkte schaal voordoende van conflictsituaties tussen groepen kinderen, zorgt ervoor dat er nauwelijks vergelijkingsmateriaal voorhanden is. Een kind dat pest op school hoeft zich in de thuissituatie niet op dezelfde manier te manifesteren. Sommige ouders zien ook de ernst van de situatie onvoldoende in. Zij vertalen het pestgedrag van hun kind in weerbaar gedrag. Andere ouders zien het als onschuldige kwajongensstreken: "Ach iedereen is weleens gepest, u toch ook?" Ouders van pestende kinderen moeten daarom regelmatig worden doordrongen van de ernst van pestgedrag.

Uitgangspunten bij ons pestprotocol

Het pestprotocol vormt de verklaring van de vertegenwoordigers van de school en de ouders waarin is vastgelegd dat men pestgedrag op school niet accepteert en volgens een vooraf bepaalde handelwijze gaat aanpakken. Onze school wil voor alle kinderen die bij onze school betrokken zijn, een veilige school zijn. Dit betekent dat de school expliciet stelling neemt tegen pestgedrag en concrete maatregelen voorstelt bij voorkomend pestgedrag.

De school maakt hierin onderscheid tussen kinderen die moedwillig pesten enerzijds en anderzijds kinderen die niet beseffen wat zij teweeg brengen. In het eerste geval is het schoolbeleid duidelijk grensstellend: "Dit gedrag willen we op school niet van je zien". In het tweede geval wordt inzicht gegeven. "Zou je het ook anders, op een betere manier kunnen oplossen?" Omdat de meeste kinderen geen pestkop willen zijn, voldoet deze laatste aanpak. Maar voor kinderen die er genoeg in scheppen om klasgenoten dwars te zitten is onderstaande bedoeld.

- 1) Als pesten en pestgedrag moedwillig plaatsvindt, ervaren we dat als een probleem voor alle mensen – jong en oud - die bij onze school zijn betrokken.
- 2) De school heeft een inspanningsverplichting om pestgedrag te voorkomen en aan te pakken door het scheppen van een veilig pedagogisch klimaat waarbinnen pesten als ongewenst gedrag wordt ervaren en in het geheel niet wordt geaccepteerd.
- 3) Het personeel moet alert zijn op pestgedrag in algemene zin. Indien pestgedrag optreedt, moet er actie ondernomen worden tegen dit gedrag.
- 4) Wanneer het pesten, ondanks alle inspanningen zich moedwillig herhaalt, voert de school de uitgewerkte procedure uit.
- 5) Dit pestprotocol wordt door het hele team en de oudervertegenwoordiging onderschreven en ook aan alle ouders ter inzage aangeboden.
- 6) Het is voor de begeleiding van degene die pest en degene die gepest wordt van belang dat men op de hoogte is van het pestverleden van een kind.
- 7) De vertrouwenspersoon bij ons op school kan door kinderen, ouders en leerkrachten benaderd worden. De vertrouwenspersoon bij ons op school is juf Annette.

Protocollaire maatregelen.

Maatregelen en procedure:

Preventieve maatregelen:

- 1) De leerkracht bespreekt met de leerlingen de algemene afspraken en regels in de klas als normaal gebruikelijk aan het begin van het schooljaar. Het onderling plagen en pesten wordt hier benoemd en besproken in alle groepen van de school. De regels van het pestprotocol worden expliciet besproken.
- 2) In de groepen wordt gewerkt met lessen uit de Kanjertraining.
- 3) Indien de leerkracht daar aanleiding toe ziet, besteedt hij of zij expliciet aandacht aan pestgedrag in een groepsgesprek.

Repressieve Maatregelen:

- 1) Gedurende de pauze is er van elke groep een leerkracht aanwezig op het plein. Samen met de stagiaires, indien die er zijn, wordt er toezicht gehouden.
- 2) Indien er sprake is van incidenten betreffende pestgedrag wordt dat met de betrokken kinderen besproken door de leerkracht van het kind. Dit gesprek staat niet op zichzelf maar wordt regelmatig herhaald om het probleem aan te pakken. Van deze gesprekken worden aantekeningen gemaakt die in het leerlingvolgsysteem, van zowel degene die pest als degene die gepest wordt, opgenomen worden.
- 3) Pestgedrag dat blijft, wordt genoteerd op een signaleringslijst en verdere stappen worden in overleg met Intern Begeleider genomen. Er is dan sprake van onvermogen of van moedwillig pesten.
- 4) Indien er sprake is van herhaald pestgedrag worden de ouders van degene die pest in het bijzijn van hem/haar op de hoogte gesteld van de ongewenste gebeurtenissen in een gesprek op school. Aan het eind van dit oudergesprek worden de afspraken met degene die pest uitdrukkelijk doorgesproken en ook vastgelegd in een hulpplan. Is er sprake van moedwillig pesten, dan worden de op te leggen sancties bij overtreding van de afspraken daarbij vermeld. Gedacht kan worden aan uitsluiting van met name de situaties die zich in het bijzonder lenen voor pestgedrag. Daarbij kan gedacht worden aan: buitenspelen, bewegingsonderwijs, excursies, schoolreisjes en bibliotheekbezoek. Dit wordt besloten in het kader van onze pedagogische verantwoordelijkheden. Het team wordt op de hoogte gesteld evenals de directie en er zullen gesprekken volgen met de kinderen en de ouders. De gemaakte afspraken worden in het leerlingvolgsysteem genoteerd. Ook de ouders van het gepeste kind worden uitgenodigd voor een gesprek.
- 5) Indien het probleem zich blijft herhalen meldt de leerkracht dit gedrag nogmaals aan de afdelingsleider of directeur van de school. De leerkracht overhandigt hen een gedocumenteerd protocol met daarin de data van de gebeurtenissen, de data en inhoud van de gevoerde gesprekken en de vastgelegde afspraken zoals die gemaakt zijn om het pesten aan te pakken.
- 6) Afdelingsleider of directeur roept de ouders op school voor een gesprek. Ook het kind kan in dit eerste gesprek betrokken worden. De afdelingsleider of directeur gaat uit van het opgebouwde archief van de leerkracht en vult dit archief verder aan met het verloop van de gebeurtenissen.
- 7) Indien het gedrag niet verbetert, kan er een verwijzing plaatsvinden naar het maatschappelijk zorg systeem in de richting van school maatschappelijk werk, het wijkteam of het CJG.
- 8) Alles wordt zorgvuldig gedocumenteerd in het leerlingvolgsysteem van de school en wel die van de zorgprocedure
- 9) Indien het pestgedrag van degene die pest niet aanzienlijk verbetert, en/ of de ouders van het kind werken onvoldoende mee om het probleem aan te pakken dan kan de afdelingsleider of de directeur overgaan tot bijzondere maatregelen bijvoorbeeld: isoleren van degene die pest of een tijdelijke uitsluiting van het bezoeken van de lessen van de school zoals omschreven in het veiligheidsbeleid en het protocol schorsen en verwijderen.

De concrete pedagogische invulling als handvat van het pestprotocol

Formulieren en procedures leiden op zichzelf niet tot het verdwijnen van ongewenst gedrag. Wel is het belangrijk om in zaken als pestgedrag duidelijk vast te leggen (digitaal) hoe het verloop van een casus wordt behandeld. Onderstaande tekst geeft concrete invullingen en handreikingen in het pedagogische handelen vanuit de professionele schoolomgeving.

Bij het signaleren van een pestprobleem dat de leerling niet aan de eigen leerkracht durft te vertellen, kan een kind naar een leerkracht van eigen keuze gaan. Deze leerkracht, een zogenaamde vertrouwenspersoon voor de kinderen, koppelt het probleem vervolgens terug naar de direct betrokken leerkracht alsmede de de afdelingsleider van de school. Uiterste zorgvuldigheid van dit probleem moet gewaarborgd blijven, waarbij de privacy van de melder beschermd wordt.

De leerkracht zal helder en duidelijk moeten maken dat dit ongewenste gedrag volstrekt niet geaccepteerd wordt. De leerkracht biedt in eerste instantie de gepeste leerling bescherming en spreekt zwaar en ernstig met degene die pest en zijn ouders. In het gesprek wordt onderscheid gemaakt tussen onwil/moedwillig pesten en onmacht. In het eerste geval volgt duidelijke begrenzing en in het tweede geval duidelijke begeleiding.

Hulp aan het gepeste kind:

De begeleiding van het gepeste kind is van groot belang. Het kind is eenzaam en slachtoffer en heeft recht op professionele zorg vanuit de school. Naast het voorkomen van nieuwe ongewenste ervaringen staat het verwerken van de ervaringen centraal. Dit gebeurt door achtereenvolgens:

- Gesprekken met de vertrouwenspersoon, maar bij voorkeur de leerkracht van het kind. Bij het volgen van ontwikkelingen is het van belang naast incidentele momenten ook vaste momenten van gesprek in te bouwen waarin het kind gevraagd wordt naar de gewenste vooruitgang. Het doel is tweeledig: zowel het signaleren van nieuwe prikkels als het verwerken van de eerdere ervaringen.
- Indien nodig wordt schoolmaatschappelijk werk ingezet.
- Schriftelijke verwerking door het kind. Het kind krijgt de beschikking over een “verwerkingsschriftje” dat op elk gekozen moment door het kind kan worden ingevuld in en buiten de reguliere schooltijd om. Het gaat hier om een vertrouwelijke instrument van kind en leerkracht. Het kind krijgt op deze manier de gelegenheid de traumatische ervaringen van zich af te schrijven/tekenen.
- Per kind wordt bekeken welke hulp of zorg geboden moet worden. Dit wordt vastgelegd in een hulplan.

Hulp aan degene die pest:

Degene die pest wordt ook geholpen. Hij/zij is niet in staat om op een normale wijze met anderen om te gaan en hebben daar onze professionele hulp bij nodig. Die hulp kan bestaan uit de volgende activiteiten:

1. Een gesprek vanuit het protocol waarin zal worden aangegeven welk gedrag niet geaccepteerd wordt op school. Bij moedwillig pesten wordt dit gesprek gevoerd als een slecht-nieuwsgesprek. Er wordt een schriftelijk verslag van gemaakt. Een wordt een duidelijke afspraak gemaakt voor een vervolgesprek op korte termijn ongeacht de ontwikkelingen en welke straf er zal volgen indien het pestgedrag toch weer voorkomt. Bij kinderen die vanuit onvermogen handelen, wordt eveneens een verslag gemaakt. Dit verslag vormt de basis voor een strakke begeleiding van deze leerling waarbij de ouders nauw worden betrokken.
2. Pestgedrag wordt binnen het team van de school gemeld, zodat al het personeel alert kan reageren.
3. De ouders worden geïnformeerd van zowel degene die pest als degene die gepest wordt.
4. Van alle gesprekken met degene die pest en/of ouders worden verslagen gemaakt. Indien deze activiteit geen oplossing biedt voert de leerkracht een aantal probleemoplossende gesprekken met de leerling waarbij getracht zal worden de oorzaak van het pesten te achterhalen. Daarnaast proberen we degene die pest gevoelig te maken voor hetgeen hij/zij aanricht bij het gepeste kind.
5. Als het pestgedrag blijft voortduren roept de school externe hulp in.

Hulp aan overige klasgenoten.

Als klasgenoten bewust pestgedrag afwijzen, dan hebben kinderen die grensoverschrijdend gedrag vertonen, minder te vertellen. De klasgenoten kunnen gezamenlijk positieve groepsdruk uitoefenen. Pestende kinderen ontdekken vervolgens dat zij zichzelf isoleren als zij zich misdragen. Om dat te voorkomen, kiezen zij ervoor hun gedrag te normaliseren. De klasgenoten werken op die manier als een 'mentale witwasmachine'.

Hulp aan de ouders

Voor de ouders van het kind dat gepest wordt, is het van belang dat de school ernst maakt met de aanpak van het pesten. Met de ouders van hem/haar zal overleg zijn over de aanpak en de begeleiding. De ouders van degene die pest moeten absoluut op de hoogte zijn van wat er met hun kind gebeurt. Zij hebben er recht op te weten dat hun kind in sociaal opzicht bepaald zorgwekkend gedrag vertoont dat dringend verbetering behoeft. Immers de dreiging is groot dat hun kind – als het blijft volharden in negatief gedrag - door klasgenoten wordt afgewezen en daardoor vereenzaamt.

- De ouders van kinderen die niet pesten of worden gepest moeten zich bij de leerkracht kunnen melden als zij van hun kind vernemen dat er sprake is van pesterijen op school. Ook voor ouders moet duidelijke zijn dat de school open staat voor dit soort meldingen.
- Ouders kunnen met hun eigen kind in gesprek gaan en vertellen dat het niet goed is als kinderen elkaar pesten. "Als je zoiets ziet, dan doe je niet mee! Doe niet mee, dan ben je een held. En als jouw vriend of vriendin pest, dan zeg je er wat van, of je houdt je vriend/vriendin tegen. Dat verwacht ik van jou!" Durft uw kind dat niet, dan kunt u als ouder altijd met de leerkracht uw zorg delen. Praten over pesten is iets anders dan klikken. Ouders kunnen hun kind daarin ondersteunen en begeleiden.